

تجربه زیسته روستاییان از گردشگری

(مطالعه موردی: روستاهای بخش سنگر، شهرستان رشت)

سجاد صولت شهرستانی^۱، مهدی حسام^۲✉

۱- کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	تجربه زیسته جامعه میزبان از گردشگری بر ادراک افراد بومی به عنوان ذینفعان بخش گردشگری تمرکز دارد و چگونگی تجربه آن‌ها از فعالیت‌ها و تعاملات میان مردم محلی و گردشگران را ثبت می‌کند. با توجه به اهمیت دیدگاه‌های جامعه محلی به منظور افزایش مشارکت آن‌ها در گردشگری، پژوهش حاضر به بررسی تجربه زیسته روستاییان بخش سنگر از گردشگری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیط‌زیستی می‌پردازد. این مطالعه از نوع توصیفی- تحلیلی و به روش پیمایشی انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه‌ای مبتنی بر طیف لیکرت استفاده شده که توسط تعداد ۳۸۴ نفر از روستاییان تکمیل شده است. داده‌های جمع‌آوری شده در نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آزمون‌های توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که گردشگری تأثیرات مثبتی از جمله ایجاد اشتغال و افزایش درآمد بر اقتصاد روستاییان داشته است. این تأثیرات مثبت به‌ویژه در زمینه‌های کشاورزی و صنایع‌دستی مشهود است و به روستاییان این امکان را می‌دهد که از منابع محلی خود بهره‌برداری بهتری داشته باشند. با این حال، این مطالعه چالش‌هایی را از جمله تخریب محیط‌زیست، تغییرات فرهنگی و اجتماعی و فشار بر منابع طبیعی شناسایی کرده است که گردشگری به همراه دارد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۲۲	
دسترسی آنلاین: ۱۴۰۵/۰۴/۲۹	
کلید واژه‌ها: تجربه زیسته، گردشگری، توسعه اقتصادی، اثرات محیط‌زیستی، روستاهای سنگر	

Villagers' Lived Experience of Tourism (Case Study: Villages in Sangar District, Rasht)

Sajjad solat shahrestani¹, Mehdi Hesam²✉

- 1- M.Sc., Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran.
- 2- Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran.

Article Info	Abstract
Article type: Research Article	The lived experience of the host community in relation to tourism focuses on local residents' perceptions as stakeholders in the tourism sector and documents how they experience activities and interactions between local people and tourists. Given the importance of the local community's perspectives in enhancing their participation in tourism, the present study examines the lived experiences of villagers in Sangar District regarding tourism across various economic, socio-cultural, and environmental dimensions. This descriptive-analytical study was conducted using a survey method. To collect the data, a Likert-scale questionnaire was employed, which was completed by 384 villagers. The collected data were analyzed using SPSS software through descriptive and inferential statistical tests. The results of the study showed that tourism has had positive effects on the rural economy, including job creation and income growth. These positive impacts are particularly evident in the areas of agriculture and handicrafts, enabling villagers to make better use of their local resources. However, this study has also identified challenges associated with tourism, including environmental degradation, socio-cultural changes, and pressure on natural resources.
Article history:	
Received: 2025/05/11	
Accepted: 2026/07/13	
Available online: 2026/07/20	
Keywords: Lived experience, tourism, economic development, environmental impacts, Villages of Sangar District	

✉ Corresponding author E-mail address: mhesam@guilan.ac.ir

مقدمه

گردشگری یکی از بزرگ‌ترین و پویاترین صنایع جهان است که نقش مهمی در اقتصاد جهانی و توسعه اجتماعی ایفا می‌کند (تلفر و شارپلی^۱، ۲۰۱۵). گردشگری یک صنعت زودبازده بوده و در مدت زمان کوتاهی می‌تواند تأثیرات مثبت خود را به نمایش بگذارد (لین و لای^۲، ۲۰۲۵؛ شیونز و بیدولف^۳، ۲۰۱۸). به‌خصوص در جوامع روستایی که بیشتر جاذبه‌های گردشگری مربوط به طبیعت و فرهنگ آن می‌شود، میزان سرمایه‌گذاری و رشد گردشگری بیشتر خواهد بود (وانگ و همکاران^۴، ۲۰۲۵؛ المیدا و ماچادو^۵، ۲۰۲۱). بر این اساس گردشگری روستایی با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد، متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفاظت از میراث فرهنگی و محیط‌زیست طبیعی کمک می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۷؛ لوریو و کورسال^۶، ۲۰۱۰). درعین حال پایه‌گذاری گردشگری روستایی در مقایسه با دیگر راهبردهای توسعه اقتصادی روستایی همچون صنعتی شدن، آسان‌تر و ارزان‌تر خواهد بود (شارپلی^۷، ۲۰۰۲). باوجود همه این منافع، گردشگری دارای اثرات منفی نیز است که عمده آن‌ها در حوضه‌های فرهنگی و محیط‌زیستی است (فریررا^۸ و همکاران، ۲۰۲۱). از دیدگاه اقتصادی، در نواحی روستایی بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی طی دهه‌های اخیر دچار افول شدید شده و سطح درآمد و اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی سنتی کاهش یافته است (وانگ^۹، ۲۰۱۰؛ شارپلی^{۱۰}، ۲۰۰۲). گردشگری به‌عنوان یک پدیده نوظهور می‌تواند به رونق اقتصادی و افزایش اشتغال جوامع روستایی کمک کند (حسام، ۱۳۹۵؛ جوان و نعیم آبادی، ۱۴۰۰). بسیاری از محققان از گردشگری به‌عنوان رویکرد کلیدی برای توسعه روستایی و کاهش فقر در این نواحی تأکید کردند (جائو و ووف^{۱۱}، ۲۰۱۷؛ سو^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۹). یکی از رهیافت‌های اصلی برای بهبود معیشت پایدار روستایی توجه به توسعه گردشگری است (ریدر و براون^{۱۳}، ۲۰۰۵؛ سان^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۵). گردشگری دارای پتانسیل بالایی برای تأثیرگذاری بر زندگی ساکنان اجتماعات محلی بوده و هنگامی که یک جامعه تبدیل به مقصد گردشگری می‌شود، زندگی ساکنان آن تحت تأثیر فعالیت‌های گردشگری قرار می‌گیرد (لیو و همکاران^{۱۵}، ۲۰۰۳). بااین‌حال، منافع فزاینده اقتصادی موجب شده است تا آسیب‌هایی که این پدیده بر ساکنان، میراث تاریخی و فرهنگی وارد می‌آورد، مورد غفلت و کم‌توجهی واقع شود (عظیمی، ۱۳۹۹). علی‌رغم تحقیقات گسترده درباره تأثیرات گردشگری در سال‌های اخیر، به چگونگی بازتاب معنا و مفهوم گردشگری بر زیست ساکنان در مقاصد گردشگری و همچنین نحوه نگرش آن‌ها نسبت به تأثیرات گردشگری کمتر توجه شده است. این در حالی است که قضاوت مثبت و رضایتمندی ساکنان از حضور گردشگران در محیط سکونتشان، عاملی بنیادین در تبیین تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های برنامه‌ریزان عرصه گردشگری به شمار می‌آید و بدیهی است که موفقیت و پایداری هر توسعه‌ای در گرو حمایت فعال جمعیت محلی از آن است (نانکو و رامکینسون^{۱۶}، ۲۰۱۱). در این زمینه نظریه تعامل

1- Telfer & Sharpley

2- Lin & Lai

3- Scheyvens & Biddulph

4- Wang

5- Almeida & Machado

6- Lorio & Corsale

7- Sharpley

8- Ferreira

9- Wang

10- Sharpley

11- Gao & Wu

12- Su

13- Reeder and Brown

14- Sun

15- Liu

16- Nunkoo & Ramkissoon

میزبان- مهمان در گردشگری به بررسی پویایی ارتباطی بین میزبانان (ساکنان محلی یا ارائه‌دهندگان خدمات) و مهمانان (گردشگران) در طول تجربیات سفر می‌پردازد. این نظریه بر اهمیت تعاملات در شکل‌دهی به تجربیات، ادراکات و رفتارهای گردشگران و همچنین تأثیرات بر جوامع میزبان تأکید دارد. تعاملات میزبان-مهمان می‌تواند به‌طور گسترده‌ای متفاوت باشد، از هماهنگ و دوستانه تا تعارضی و معاملاتی. کیفیت و کمیت این تعاملات به‌طور قابل‌توجهی بر رضایت کلی گردشگران و ادراک آن‌ها از مقصد تأثیر می‌گذارد (شی^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). تعاملات میزبان-مهمان اغلب شامل تبادلات نیز فرهنگی است. گردشگران درباره آداب‌ورسوم و سنت‌های محلی یاد می‌گیرند درحالی‌که میزبانان نیز از فرهنگ گردشگران آگاهی پیدا می‌کنند (لی^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). این تبادل می‌تواند درک و احترام متقابل را تقویت کند. همچنین، تحقیقات نشان می‌دهد که تعاملات مثبت میزبان-مهمان می‌تواند رفتارهای گردشگران را تحریک کند، مانند اقدامات محیط‌زیستی یا حمایت از جامعه (لو^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). در این راستا، تحقیقاتی که تاکنون در این باره انجام شده است را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد. سن‌یائو و ها^۴ (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای که روی روستاییان در ناحیه تیت انجام شد، به بررسی این موضوع می‌پردازند که چگونه رسانه‌های اجتماعی هویت اجتماعی و روابط روستاییان را تغییر می‌دهد. وانگ و همکاران^۵ (۲۰۲۳) در تحقیقی به چگونگی تأثیر فناوری‌های فراگیر و روش‌های بازاریابی رسانه‌ای بر تجارب گردشگری روستایی پرداختند. وو و همکاران^۶ (۲۰۱۳) مقایسه جالب‌توجهی میان کیفیت زندگی گروه‌های متفاوت از ساکنین داشته‌اند. آن‌ها کیفیت زندگی ساکنین عادی و ساکنین شاغل در صنعت گردشگری را مقایسه کرده‌اند. گوان و هانگ^۷ (۲۰۲۲)، ۵۸۹ مقاله را برای شناسایی گرایش‌ها و نکات مهم در تحقیقات تجربه گردشگری روستایی تجزیه و تحلیل می‌کند و رشد این زمینه را به‌ویژه در منطقه آسیا و اقیانوسیه و در میان کشورهای اتحادیه اروپا برجسته می‌کند. در ایران نیز مطالعات گوناگونی در این زمینه صورت گرفته از جمله می‌توان به حسام (۱۳۹۵) اشاره کرد که در آن به نگرش جامعه میزبان به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی توسعه گردشگری در روستاهای بخش لاریجان پرداخته شده است. در تحقیقی که مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)، انجام داده‌اند، اثرات گردشگری در حوضه مقصد در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی مطالعه و ارزیابی قرار گرفته است. قنبری و همکاران (۱۳۹۶) به پژوهشی تحت عنوان بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی شهروندان پرداختند. با توجه به مباحث مطرح شده، در پژوهش حاضر به بررسی تجربه زیسته روستاییان از گردشگری در بخش سنگر شهرستان رشت پرداخته شده است. در این راستا تعامل و مواجهه ساکنان با پدیده گردشگری است که به‌عنوان عاملی بیرونی بر روی تجربه زیسته ساکنان روستاهای بخش سنگر تأثیر گذاشته و لذا در تحقیق حاضر تلاش بر این است تا تجربه زیسته حاصل از این تعامل را با استفاده از رویکرد آماری و کمی، توصیف و تفسیر کرده و از منظر متفاوت با سایر پژوهش‌های گردشگری که عموماً بر تأثیر اقتصادی این پدیده بر مقصد متمرکز بوده‌اند، به سایر اثرات نظیر اثرات فرهنگی و محیط‌زیستی پرداخته شود.

مواد و روش‌ها

مطالعه موردنظر از نوع توصیفی - تحلیلی است که به روش پیمایشی انجام گرفته است. این تحقیق دارای دو قسمت اسنادی و کمی است که در قسمت اسنادی از طریق مطالعه کتابخانه‌ای به جمع‌آوری ادبیات تحقیق پرداخته

1- Shi

2- Li

3- Lu

4- Senyao & Ha

5- Wang

6- Vo

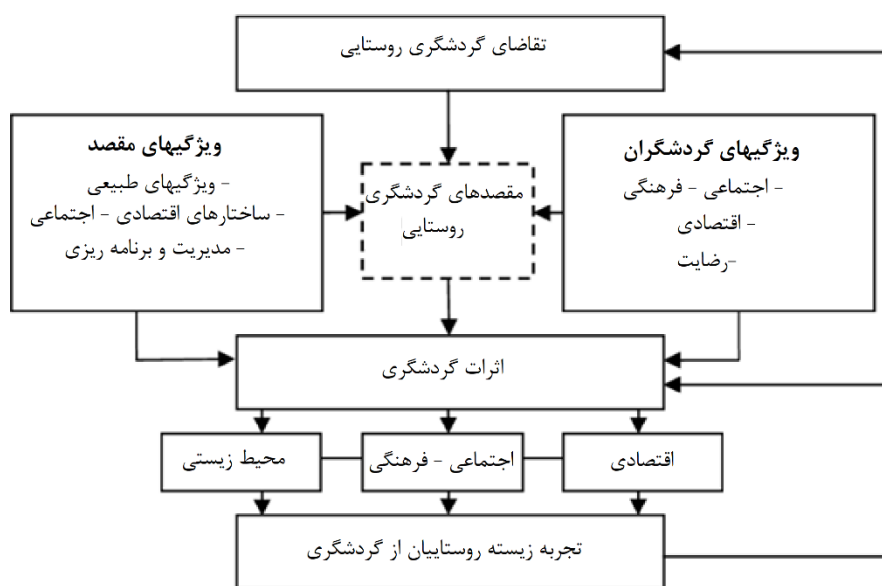
7- Guan & Huang

شده است. در قسمت کمی که شامل پیمایش میدانی است ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. همچنین برای گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه‌های روستاییان بومی استفاده شده است. در ادامه توسط نرم‌افزار SPSS، داده‌های به‌دست‌آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری، جامعه محلی روستاییان سنگر از بخش‌های استان گیلان است. با توجه به زیاد بودن تعداد جامعه آماری، از نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شد؛ بنابراین برای تعیین حجم نمونه مورد نیاز نیز از فرمول کوکران استفاده شد (حافظ نیا، ۱۴۰۲) که بر طبق نتیجه محاسبه از بین حدود ۴۶ هزار نفر از روستاییان بخش سنگر به تعداد ۳۸۴ نفر از روستاییانی که به نوعی در فعالیتهای گردشگری مشارکت داشته‌اند و یا از آن تأثیر پذیرفته‌اند، انتخاب شدند. در جدول (۱) شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده ارائه شده است.

جدول (۱) شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده

شاخص	گویه
اقتصادی	افزایش درآمد خانوار از گردشگری، بهبود قدرت خرید خانوار از گردشگری، افزایش فروش محصولات دامی و کشاورزی، احیای صنایع دستی محلی و افزایش فروش، افزایش سرمایه‌گذاری غیردولتی، افزایش قیمت زمین، کاهش قیمت کالا و هزینه‌های حمل و نقل و خدمات، اشتغال افراد بومی، کاهش میزان مهاجرت، بهبود زیرساخت‌های خدماتی، حذف واسطه‌گری در فروش محصولات محلی، افزایش ساخت مسکن و ترمیم بافت فرسوده، افزایش اشتغال خانگی زنان خانه‌دار
فرهنگی و اجتماعی	کاهش جرم و جنایت، بهبود شاخص‌های فرهنگی در جامعه روستایی، احساس رضایت نسبت به دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی، افزایش میزان فعالیت‌های تفریحی و اماکن تفریحی در روستاها، افزایش احساس امنیت، تغییر بافت روستایی و تقلید از رفتار گردشگران، افزایش دسترسی به امکانات آموزشی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی، گرایش سبک زندگی خانوارهای روستایی به زندگی شهری، کاهش میزان فروپاشی خانواده روستایی، افزایش تعلق خاطر نسبت به روستا، افزایش مخاطبین موسیقی محلی، حفظ آداب و رسوم محلی و مراسم سنتی، حمایت از برنامه‌های توسعه گردشگری، مشارکت در معرفی جاذبه‌های گردشگری، نقش مثبت زنان و دختران در ارائه خدمات گردشگری، شرکت در دوره‌های آموزشی گردشگری، افزایش نشاط و شادابی، حس همدلی نسبت به گردشگران، احترام گردشگران به آداب و رسوم و فرهنگ روستایی، مشارکت روستاییان در تأمین هزینه‌های عمومی و خدماتی مرتبط با گردشگری، ازدحام جمعیت و ترافیک در روستا، حس رضایت از حضور گردشگران در روستا، کاهش ناهنجاری‌های اخلاقی در روستا، ترویج فرهنگ محلی، بازگشت مهاجرین از روستا به‌منظور سرمایه‌گذاری، افزایش ساخت و رونق اماکن فرهنگی، کاهش اعتیاد و مصرف مشروبات الکلی، بهبود جایگاه زنان در جامعه روستایی
محیط‌زیستی	تخریب زمین‌های کشاورزی و تغییر کاربری، کمبود آب شرب و افزایش فاضلاب، آلودگی منابع آب‌های زیرزمینی، آلودگی آب‌های سطحی، از بین رفتن تنوع جانوری، تخریب مناظر بکر و طبیعی، افزایش تولید آلودگی صوتی، افزایش ساخت‌وسازهای غیرقانونی، افزایش تولید و انباشت زباله، افزایش بیماری‌های جسمی و روحی، آلودگی‌ها و بیماری‌های تنفسی، جنگل‌زدایی‌های جزئی ناشی از جمع‌آوری چوب برای آتش روشن کردن، افزایش آتش‌سوزی در جنگل‌های اطراف روستا

به‌منظور سنجش روایی پرسشنامه نیز از نظرات پنج نفر از متخصصین حوزه گردشگری بهره برده شد. همچنین، برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ (حافظ نیا، ۱۴۰۲) در محیط نرم‌افزار SPSS استفاده شده است که نتیجه آن ۰/۷۵۲ است که نشان از پایایی خوب سؤالات پرسشنامه دارد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در پژوهش حاضر، از آمار در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شده است. برای بررسی وضعیت پاسخ‌دهندگان از آمار توصیفی (فراوانی و درصد) استفاده شده است و برای قسمت آمار استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS، آزمون‌های دوجمله‌ای، فریدمن، انجام و تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام گرفته است. دلیل استفاده از آزمون دوجمله‌ای این بوده است که با توجه به نتایج آزمون و نرمال نبودن داده‌ها باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده شود. آزمون دوجمله‌ای نیز آزمون‌های ناپارامتریک هستند (صیادی تورانلو و همکاران، ۱۳۹۷). منطقه مورد مطالعه نیز روستاهای بخش سنگر در شهرستان رشت استان گیلان است. بخش سنگر در ۱۵ کیلومتری جنوب شرقی رشت واقع شده است. این بخش شامل سه دهستان اصلی به نام‌های اسلام‌آباد، سراوان و سنگر است. مدل مفهومی پژوهش در شکل (۱) ارائه شده است.

شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش

یافته های پژوهش

همان گونه که در جدول (۲) نشان داده شده است. از تعداد ۳۸۴ نفر از جامعه محلی بخش سنگر، ۵۷٪ را مردان و ۴۳٪ را زنان تشکیل داده اند. بیشتر پاسخ دهندگان (حدود ۴۷٪) دارای تحصیلات دیپلم می باشند. همان طور که مشاهده می شود حدود ۲۴٪ از پاسخ دهندگان در رده سنی ۲۱ تا ۳۰ سال می باشند؛ که بیشترین رده سنی از بین رده های سنی است که نشان دهنده طیف پاسخ دهندگان اغلب از جوانان هستند.

جدول (۲) مشخصات عمومی پاسخ دهندگان

مشخصات عمومی	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۱۹
	زن	۱۶۵
وضعیت تأهل	مجرد	۱۴۲
	متأهل	۲۴۲
مدرک تحصیلی	زیر دیپلم	۷۰
	دیپلم	۱۸۱
	کاردانی	۲۵
	کارشناسی	۷۹
	کارشناسی ارشد و دکتری	۲۹
سن پاسخ دهندگان	۱۶-۲۰ سال	۱۴
	۲۱-۳۰ سال	۹۲
	۳۱-۴۰ سال	۸۹
	۴۱-۵۰ سال	۷۶
	۵۱-۶۰ سال	۶۶
	بیشتر از ۶۱ سال	۴۷
	کل	۳۸۴

● تحلیل‌های آمار استنباطی

آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

جدول (۳) آزمون نرمال بودن داده‌ها

ردیف	شاخص‌ها	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی‌داری	ضرایب	
				چولگی	کشیدگی
۱	اقتصادی	۰/۰۸۴	۰/۰۰	-۰/۴۴۷	-۰/۳۳۹
۲	اجتماعی-فرهنگی	۰/۰۹۳	۰/۰۰	-۰/۴۵۲	۰/۶۳۷
۳	محیط‌زیستی	۰/۰۸۱	۰/۰۰	۰/۹۷۸	۸/۴۹۳
۴	کل	۰/۰۸۳	۰/۰۰	-۰/۵۴۵	-۰/۱۱۸

طبق جدول (۳)، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در زمینه بعد اقتصادی و بررسی تأثیر آن بر گردشگری در بخش روستایی سنگر نتایج نشان می‌دهد که داده‌ها نرمال نیستند. (Sig = 0.000) این امر پیامدهای زیر را در تحلیل آماری دارد:

نرمال نبودن داده‌ها می‌تواند به دلایل زیر باشد:

- تفاوت سطح دسترسی به منابع گردشگری: برخی روستاییان ممکن است به امکانات مرتبط با گردشگری (مانند بازار یا مکان‌های اقامتی) نزدیک‌تر باشند و از مزایای اقتصادی بیشتری بهره ببرند.
- تنوع در سطح سواد و آگاهی اقتصادی: افراد دارای مهارت‌های بیشتر، احتمالاً از فرصت‌های اقتصادی بهتر در گردشگری بهره‌برداری کرده‌اند.
- عدم توزیع عادلانه درآمد: درآمد حاصل از گردشگری ممکن است تنها به گروه خاصی از افراد (مثلاً صاحبان کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری) محدود شده باشد.

● شاخص اقتصادی

برای تحلیل مقدار چولگی شاخص اقتصادی (-۰/۴۴۷)، لازم است عوامل مرتبط با موضوع گردشگری در بخش سنگر و وضعیت اقتصادی روستاییان را مد نظر قرار دهیم. چولگی منفی نشان‌دهنده توزیعی است که دارای دم به سمت چپ است و بیشتر داده‌ها در سمت بالاتر توزیع قرار دارند. در این رابطه، چند عامل ممکن است مؤثر باشند:

الف) توزیع نابرابر منافع اقتصادی گردشگری: ممکن است منافع اقتصادی ناشی از گردشگری به‌طور عادلانه آب بین روستاییان توزیع نشده باشد. گروهی کوچک ممکن است بیشترین بهره را برده باشند، درحالی‌که سایرین از این منافع بی‌نصیب مانده‌اند. این موضوع به دلایلی از قبیل موقعیت جغرافیایی روستاهای و یا کسب‌وکارهای گردشگری که در حاشیه جاده اصلی قرار دارند مرتبط باشد. همچنین اشتغال در مشاغل کم‌درآمد یا فصلی مرتبط با گردشگری، مانند فروش محصولات محلی یا خدمات ساده، ممکن است موجب شود که بخش عمده‌ای از جامعه نتوانند درآمد قابل‌توجهی کسب کنند. رونق بیشتر کسب‌وکارهای گردشگری منطقه در دو فصل بهار و تابستان بوده و عملاً بسیاری از کسب‌وکارها بخصوص آن‌هایی که دور از جاده اصلی قزوین به رشت قرار دارند، فصلی و کم‌بازده می‌باشند.

ب) ضعف زیرساخت‌ها و امکانات: اگر زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری (مانند جاده‌ها، هتل‌ها یا خدمات حمل‌ونقل) توسعه‌یافته نباشند، گردشگران کمتری جذب می‌شوند و تأثیر اقتصادی بر جامعه روستایی محدود می‌شود که این موضوع در برخی روستاهای مرکزی و شمالی بخش سنگر بیشتر قابل مشاهده است. مشاهده

می‌شود که اغلب روستاهای این بخش علی‌رغم گردشگر پذیر بودن فاقد اقامتگاه بومگردی یا خانه مسافر می‌باشند. حتی جاده‌های دسترسی نامناسب نیز سبب نارضایتی گردشگران شده که در طولانی‌مدت سبب ناپایداری روند توسعه می‌شود.

ج) سطح پایین سرمایه‌گذاری محلی: عدم توانایی یا تمایل روستاییان برای سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری، مانند رستوران‌ها یا اقامتگاه‌ها، ممکن است فرصت‌های درآمدزایی را محدود کند. درآمد محدود خود سبب عدم توانایی در سرمایه‌گذاری و عدم سرمایه‌گذاری نیز باعث کمتر شدن درآمد می‌شود و این زنجیره منفی ادامه‌دار است.

● شاخص اجتماعی-فرهنگی

در تحلیل مقدار چولگی (۰/۰۴۵۲-) به‌ویژه در زمینه موضوعات اجتماعی-فرهنگی مرتبط با گردشگری و تجربه زیسته روستاییان، عوامل متعددی می‌توانند در نتایج تأثیرگذار باشند. موارد زیر از جمله عواملی هستند که می‌توانند مقدار چولگی را توضیح دهند:

الف) نوع و ماهیت شاخص اجتماعی-فرهنگی: نگرش به گردشگری ممکن است بسته به سنت‌ها و باورهای محلی مثبت یا منفی باشد. اگر ارزش‌های فرهنگی با ورود گردشگران تضاد داشته باشد (مثلاً تغییر در سبک زندگی)، احتمال نظرات منفی بیشتر است. این موضوع بخصوص در سال‌های اخیر و با رفتارهای بعضاً ناهنجار گردشگران در مقصدهای گردشگری روستایی، شدت بیشتر یافته است.

ب) محدودیت‌های زیرساختی و مدیریتی: اگر روستا زیرساخت کافی برای پذیرش گردشگران نداشته باشد، تجربه زیسته می‌تواند به‌طور کلی منفی باشد. این موضوع در پاسخ‌ها منعکس شده و باعث گرایش به دیدگاه‌های منفی می‌شود. این موضوع بخصوص در سال‌های اخیر و با کمبودهای آب و برق در فصل تابستان و گاز در فصل زمستان بسیار مورد توجه جامعه محلی قرار گرفته است و آن‌ها یکی از علت‌های این کمبودها را در بخش سنگر، افزایش تعداد گردشگران و مصرف زیاد انرژی از جانب آن‌ها می‌دانند.

ج) تفاوت در دیدگاه‌های نسل‌ها: ممکن است جوان‌ترها دیدگاه مثبت‌تری نسبت به گردشگری داشته باشند، درحالی‌که نسل‌های مسن‌تر آن را تهدیدی برای فرهنگ خود بدانند.

● شاخص محیط‌زیستی

چولگی ۰/۹۷۸ نشان‌دهنده توزیع نسبتاً مثبت داده‌ها است، به این معنا که بیشتر پاسخ‌ها تمایل به مثبت بودن (احتمالاً وضعیت مناسب یا اثر مثبت) دارند، اما مقادیر بالا یا بسیار مثبتی وجود دارد که بر میانگین تأثیر گذاشته است. عوامل ذیل می‌توانند نوسانات در ادراک پاسخ‌دهندگان و تفاوت در تجربه محیط‌زیستی را توضیح دهند:

الف) تأثیر گردشگری بر محیط‌زیست محلی: میزان تخریب منابع طبیعی، تولید زباله، تغییر در کاربری زمین (مانند ساخت‌وسازهای گردشگری) می‌تواند در شاخص تأثیر بگذارد. از نظر بسیاری از مردم محلی مشکلات محیط‌زیستی ناشی از ضعف مدیریت و کمبود زیرساخت‌هاست تا نحوه رفتارهای گردشگران. ب) آگاهی و نگرش روستاییان: سطح آگاهی و اهمیت دادن روستاییان به مسائل محیط‌زیستی می‌تواند بر ارزیابی تأثیر گردشگری تأثیر بگذارد. اگر گردشگری را به‌عنوان عاملی مثبت (مانند منبع درآمد) یا منفی (مانند منبع تخریب) درک کنند، این نگرش بر پاسخ‌ها تأثیر دارد.

ج) زیرساخت‌ها و مدیریت گردشگری: کیفیت زیرساخت‌ها (مانند سیستم دفع زباله و مدیریت منابع آب) می‌تواند

تأثیر زیادی بر وضعیت محیط‌زیستی داشته باشد. اگر سیستم مدیریت گردشگری محلی به‌درستی طراحی و اجرا شود، می‌تواند اثرات منفی محیط‌زیستی را کاهش دهد.

● شاخص کل

شاخص کل ۵۴۵/۰- به‌طور واضح نشان‌دهنده تأثیر منفی و قابل‌توجه گردشگری بر تجربه زیسته روستاییان بخش سنگر است. این شاخص، به‌عنوان یک میانگین از ابعاد مختلف (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیط‌زیستی)، به ما می‌گوید که اثر کلی گردشگری از دید روستاییان بیشتر مضر بوده است تا مفید.

این نتیجه می‌تواند به دلایل متعددی مانند موارد زیر رخ دهد:

الف) عدم توازن در تأثیرات مثبت و منفی گردشگری: ممکن است توسعه گردشگری به‌گونه‌ای بوده باشد که بیشتر به نفع گروه‌های خاصی (مانند سرمایه‌گذاران یا گردشگران) تمام‌شده و مزایای آن به‌طور عادلانه به روستاییان نرسیده است. در عوض، مشکلاتی مانند افزایش هزینه‌های زندگی، کاهش منابع محلی و تغییرات فرهنگی منفی بیشتر شده است.

ب) اثرات منفی برجسته‌تر از اثرات مثبت: در صورتی که شاخص کل تا این حد منفی باشد، می‌توان فرض کرد که مشکلاتی مانند تخریب محیط‌زیست، تغییرات ناخواسته در ساختار اجتماعی-فرهنگی یا فشارهای اقتصادی ناشی از ورود گردشگران بر مزایای اقتصادی یا فرصت‌های شغلی جدید غلبه کرده است.

ج) ضرورت بازنگری در مدیریت گردشگری: شاخص کل ۵۴۵/۰- بیانگر این است که گردشگری در بخش سنگر نتوانسته به‌عنوان ابزاری برای توسعه پایدار عمل کند و به‌جای بهبود کیفیت زندگی، تأثیر منفی بر تجربه زیسته روستاییان داشته است. این موضوع نیازمند بازبینی جدی در نحوه برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌های گردشگری است تا از آسیب‌های بیشتر جلوگیری شود و روستاییان بتوانند از این فرصت بهره‌مند شوند.

● آزمون دوجمله‌ای شاخص‌ها

جدول (۴) آزمون دوجمله‌ای برای شاخص‌های پژوهش

معناداری برای فراوانی مورد انتظار	فراوانی مورد انتظار	درصد	فراوانی	طبقه	متغیر
۰/۰۰۰	۰/۵	۰/۳۵	۱۳۵	≤ 3	اقتصادی
		۰/۶۵	۲۴۹	$3 >$	گروه اول
۰/۰۰۰	۰/۵	۰/۲۶	۹۸	≤ 3	اجتماعی-فرهنگی
		۰/۷۴	۲۸۶	$3 >$	گروه دوم
۰/۰۰۰	۰/۵	۰/۰۷	۲۷	≤ 3	محیط‌زیستی
		۰/۹۳	۳۵۷	$3 >$	گروه اول
۰/۰۰۰	۰/۵	۰/۱۹	۷۳	≤ 3	کل
		۰/۸۱	۳۱۱	$3 >$	گروه دوم
		۱/۰۰	۳۸۴		کل

مطابق جدول (۴)، نسبت افرادی که نمره شاخص اقتصادی آن‌ها کمتر یا مساوی ۳ است (گروه ۱)، ۳۵٪ بوده، درحالی‌که ۶۵٪ نمره‌ای بیشتر از ۳ (گروه ۲) دارند. آزمون دوجمله‌ای نشان می‌دهد که این تفاوت معنادار است (سطح معناداری: ۰/۰۰۰). این نتیجه نشان می‌دهد که اکثر روستاییان بخش سنگر معتقدند گردشگری تأثیر اقتصادی مثبت و

معناداری داشته است. این تأثیر ممکن است شامل ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد خانوارها و بهبود زیرساخت‌های اقتصادی باشد.

گردشگری توانسته است فرصت‌های جدیدی برای درآمدزایی و اشتغال در بخش سنگر ایجاد کند. این تأثیر در تغییرات معیشتی روستاییان به‌وضوح قابل مشاهده است؛ به‌ویژه در کاهش وابستگی به کشاورزی و دامداری که عمده‌تأ محدود به شرایط آب‌وهوایی منطقه بوده‌اند. ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی، فروش محصولات محلی به گردشگران و گسترش مشاغل مرتبط مانند راهنمایان محلی، همگی نشان از تأثیر مثبت این صنعت دارند. به عبارتی می‌توان دلایل اصلی گروه دوم با نسبت ۶۵٪ از کل مصاحبه‌شوندگان را در سه موضوع ذیل دسته‌بندی کرد:

(الف) ایجاد مشاغل جدید: گردشگری فرصت‌های شغلی بیشتری برای این گروه فراهم کرده است.

(ب) تنوع درآمدی: بسیاری توانسته‌اند درآمد خود را از طریق فعالیت‌های گردشگری افزایش دهند.

(ج) بهبود زیرساخت‌ها: بهبود امکانات اقتصادی مانند بازارهای محلی به افزایش مشارکت اقتصادی منجر شده است. در نقطه مقابل، گروه یک با ۳۵٪ از کل پاسخ‌دهندگان نیز دلایل خود را برای پاسخ‌دهی دارند که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود.

(الف) وابستگی شدید به کشاورزی: افرادی که معیشت آن‌ها وابسته به کشاورزی است، تأثیر کمتری از گردشگری دریافت کرده‌اند.

(ب) افزایش هزینه‌های زندگی: ورود گردشگران باعث افزایش قیمت زمین و مواد غذایی شده که این افزایش برای افراد کم‌درآمد چالش‌برانگیز است.

(ج) نبود آموزش: نداشتن دانش یا مهارت کافی برای بهره‌برداری از فرصت‌های گردشگری از دلایل دیگر است. در شاخص اجتماعی، ۲۶٪ از پاسخ‌دهندگان نمره‌ای کمتر یا مساوی ۳ دارند (گروه ۱)، درحالی‌که ۷۴٪ نمره‌ای بیشتر از ۳ (گروه ۲) دریافت کرده‌اند. آزمون دوجمله‌ای این تفاوت را نیز معنادار نشان می‌دهد (سطح معناداری: ۰/۰۰۰). در زمینه اجتماعی، اکثریت روستاییان به تأثیرات مثبت گردشگری مانند افزایش تعاملات اجتماعی، تقویت هویت فرهنگی و کاهش مهاجرت اشاره کرده‌اند. این موضوع می‌تواند به افزایش همبستگی اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی اجتماعی کمک کند. گردشگری تأثیر مثبتی بر تعاملات اجتماعی، انسجام جامعه محلی و تقویت روحیه جمعی روستاییان داشته است. افزایش ارتباطات بین روستاییان و گردشگران منجر به تبادل فرهنگی و ارتقای آگاهی اجتماعی شده است. بهبود وضعیت اجتماعی و افزایش حس افتخار به فرهنگ و سنت‌های محلی از دیگر نتایج این فرایند است. از سوی دیگر، اگر این ارتباطات بدون مدیریت صحیح صورت گیرد، ممکن است به تنش‌های فرهنگی، تغییر هویت اجتماعی یا از بین رفتن اصالت فرهنگی منجر شود؛ بنابراین، ضروری است که چارچوب‌های مشخصی برای حفاظت از فرهنگ بومی و مدیریت تعاملات اجتماعی تدوین شود. در ادامه دلایل گروه یک و گروه دو با نسبت ۲۶٪ و ۷۴٪ ارائه شده است.

گروه اول - ۲۶٪:

(الف) نگرانی‌های فرهنگی: برخی ورود گردشگران را تهدیدی برای اصالت فرهنگ محلی می‌دانند.

(ب) تغییر در تعاملات اجتماعی: تغییر در سبک زندگی محلی یا اولویت‌های اجتماعی ممکن است برای برخی نامطلوب باشد.

(ج) تنش‌های اجتماعی: رقابت بر سر منابع یا فرصت‌های گردشگری ممکن است باعث کاهش همبستگی اجتماعی شود.

گروه دوم - ۷۴٪:

الف) تقویت تعاملات اجتماعی: گردشگری باعث افزایش انسجام اجتماعی و تبادل فرهنگی شده است.
 ب) کاهش مهاجرت: فرصت‌های شغلی جدید باعث ماندگاری بیشتر افراد در روستاها شده است.
 ج) تقویت هویت بومی: ارتباط با گردشگران و افزایش افتخار به سنت‌های محلی در این گروه بسیار مؤثر بوده است.

در شاخص محیط‌زیستی، تنها ۷٪ از افراد نمره کمتر یا مساوی ۳ دارند (گروه ۱)، درحالی‌که ۹۳٪ نمره‌ای بیشتر از ۳ (گروه ۲) دارند. تفاوت در این شاخص نیز معنادار است (سطح معناداری: ۰.۰۰۰). نتایج حاکی از این است که روستاییان معتقدند گردشگری تأثیرات محیط‌زیستی مثبتی داشته است. این تأثیرات ممکن است شامل حفظ منابع طبیعی، افزایش آگاهی محیط‌زیستی و استفاده بهینه‌تر از منابع باشد. به‌طور کلی می‌توان عوامل مؤثر بر پاسخ‌دهی در دو گروه را در عوامل زیر جستجو کرد:

گروه اول - ۷٪:

الف) آسیب‌های محیطی: رشد گردشگری بدون برنامه‌ریزی باعث افزایش آلودگی یا بهره‌برداری بیش‌ازحد از منابع شده است.
 ب) تغییرات نامطلوب: ساخت‌وسازهای گردشگری ممکن است برخی منابع طبیعی را تخریب کرده باشد.

گروه دوم - ۹۳٪:

الف) افزایش آگاهی محیط‌زیستی: گردشگری باعث توجه بیشتر به مسائل محیط‌زیستی و حفاظت از منابع طبیعی شده است.
 ب) توسعه زیرساخت‌های پایدار: پروژه‌های محیط‌زیستی مانند مدیریت پسماند و استفاده از انرژی‌های پاک به بهبود کیفیت محیط‌زیست کمک کرده است.
 ج) کمک‌های مالی گردشگران: در سال‌های اخیر مشاهده می‌شود که بسیاری از گردشگران بخصوص گردشگران خانه‌های دوم کمک‌های مالی مناسبی به روستاها در جهت ارتقای وضعیت محیط‌زیست مثلاً خرید سطل‌های بزرگ زباله یا بهسازی مسیرهای فاضلاب انجام داده‌اند.
 باین‌حال، رشد گردشگری بدون برنامه‌ریزی ممکن است به بهره‌برداری بیش‌ازحد از منابع طبیعی، افزایش آلودگی و تخریب محیط‌زیست منجر شود؛ بنابراین، ضروری است که چارچوب‌های توسعه گردشگری بر اساس اصول پایداری و مدیریت مسئولانه تنظیم شوند.

● آزمون فریدمن

بر اساس جدول (۵)، کای دو برابر با ۱۰۵۲/۸۳۳ است. این مقدار کای دو نشان‌دهنده میزان انحراف بین رتبه‌ها و متغیرهای مختلف است. چون این مقدار نسبتاً بالا است، نشان می‌دهد که تفاوت‌ها در رتبه‌ها بین شاخص‌های مختلف معنادار است و نمی‌تواند تصادفی باشد. در واقع، این نشان‌دهنده این است که روستاییان به وضوح شاخص‌ها را متفاوت ارزیابی کرده‌اند.

جدول (۵) نتایج رتبه‌بندی آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی شاخص‌ها

ردیف	شاخص‌ها	میانگین رتبه‌ای
۱	اقتصادی	۱/۳۶
۲	اجتماعی-فرهنگی	۳/۰۰
۳	محیط‌زیستی	۱/۶۴
۴	کای دو	۱۰۵۲/۸۳۳
۵	درجه آزادی	۳
۶	سطح معناداری	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات گردشگری بر زندگی روستاییان بخش سنجر، نتایج قابل توجهی را به همراه داشته است که نشان‌دهنده پیچیدگی و چندبعدی بودن این پدیده است. این مطالعه به وضوح تأکید می‌کند که گردشگری نه تنها به عنوان یک منبع درآمد، بلکه به عنوان یک عامل مؤثر در تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع روستایی عمل می‌کند. عاملی که در نظریه تعامل میزبان - مهمان به آن تأکید شده است. یکی از نتایج کلیدی این پژوهش، تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد روستاییان است. بررسی‌ها نشان می‌دهند که گردشگری به ایجاد مشاغل جدید در زمینه‌های مختلف، از جمله خدمات اقامتی، رستوران‌ها و صنایع دستی منجر شده است. این اشتغال‌زایی به ویژه برای جوانان و زنان روستایی اهمیت دارد و می‌تواند به کاهش نرخ بیکاری در این مناطق کمک کند. به عنوان مثال، بسیاری از زنان خانه‌دار با راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک مانند تولید صنایع دستی و ارائه خدمات اقامتی، توانسته‌اند به استقلال مالی دست یابند. با افزایش تعداد گردشگران، درآمد خانواده‌ها نیز افزایش یافته است. این افزایش درآمد به بهبود کیفیت زندگی روستاییان و توانایی آن‌ها برای تأمین نیازهای اولیه کمک کرده است. همچنین، این درآمد اضافی به سرمایه‌گذاری در آموزش و بهداشت خانواده‌ها منجر شده است که به نوبه خود می‌تواند به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جامعه کمک کند. گردشگری همچنین تأثیرات عمیقی بر جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی دارد. این جنبه، شاید از مهم‌ترین مباحث نظریه تعامل میزبان - مهمان باشد. همان‌طور که در نظریه فوق مطرح شده است گردشگران دربارۀ فرهنگ جامعه مقصد می‌آموزند و درعین حال جامعه محلی نیز از فرهنگ گردشگران اطلاع می‌یابد. ورود گردشگران به روستاها می‌تواند به تبادل فرهنگی و افزایش آگاهی‌های اجتماعی منجر شود؛ اما درعین حال، این تغییرات ممکن است باعث تضعیف سنت‌ها و آداب و رسوم محلی شود. از دیگر ابعاد مهم این تحقیق، تأثیرات محیط‌زیستی گردشگری است. در نظریه تعامل جامعه میزان - مهمان نیز تأکید می‌شود که تعاملات مثبت میزبان - مهمان می‌تواند رفتارهای گردشگران را بخصوص در ابعاد مثبت مثل رعایت مسائل محیط‌زیستی تحریک نماید؛ اما درحالی که گردشگری می‌تواند به حفاظت از محیط‌زیست منجر شود، اما درعین حال، چالش‌هایی نیز به همراه دارد. افزایش تعداد گردشگران ممکن است به فشار بر منابع طبیعی، از جمله آب و زمین‌های زراعی، منجر شود. این موضوع نیاز به مدیریت منابع و برنامه‌ریزی دقیق دارد. به عنوان مثال، در برخی مناطق، افزایش مصرف آب به دلیل نیاز به تأمین آب برای گردشگران و خدمات مرتبط، می‌تواند به کمبود آب در فصل‌های خشک منجر شود. در برخی موارد، توسعه زیرساخت‌های گردشگری می‌تواند به تخریب زیستگاه‌های طبیعی و تهدید تنوع زیستی منجر شود. به عنوان مثال، ساخت و ساز هتل‌ها و جاده‌ها ممکن است به نابودی زیستگاه‌های طبیعی و کاهش تنوع گونه‌ها منجر شود؛ بنابراین، ضروری است که برنامه‌ریزی‌های گردشگری با توجه به حفظ محیط‌زیست انجام شود. در نهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای توسعه اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی عمل کند.

باین حال، لازم است که اثرات منفی آن به دقت مدیریت شود. در این راستا، توجه به نیازها و خواسته‌های جامعه محلی، حفظ هویت فرهنگی و تأمین منابع طبیعی از اهمیت بالایی برخوردار است. با توجه به یافته‌های این پژوهش، به نظر می‌رسد که اگر گردشگری به شیوه‌ای پایدار و متوازن توسعه یابد، می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی روستاییان و حفظ محیط زیست کمک کند. همچنین، ایجاد یک چارچوب قانونی و مدیریتی مناسب برای نظارت بر فعالیت‌های گردشگری و حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی ضروری است تا از منافع پایدار گردشگری بهره‌برداری شود. لذا پیشنهادهای زیر برای ارتقای وضعیت منطقه مورد مطالعه، ارائه می‌شود:

- ۱- ایجاد تعاونی‌های محلی برای توزیع عادلانه‌تر منافع اقتصادی. تعاونی‌ها همچون یک نهاد میانی و واسطه با سازمان‌دهی مردم برای اجرای پروژه‌های محلی، منطقه‌ای و حتی ملی گردشگری، مشارکت و انتفاع از منافع نهایی پروژه‌ها را فراهم می‌آورند.
- ۲- آموزش جامعه محلی در خصوص مدیریت گردشگری.
- ۳- ایجاد قوانین سخت گیرانه برای جلوگیری از ساخت‌وسازهای غیرمجاز.

منابع

- جوان، فرهاد، و نعیم آبادی، نازنین (۱۴۰۰). واکاوای عوامل موثر بر توسعه تقاضای گردشگری مبتنی بر اکوتوریسم در مناطق روستایی گیلان، پژوهش و فناوری محیط زیست، ۱۰ (۶)، ۳۷-۴۹.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۴۰۲). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت.
- حسام، مهدی (۱۳۹۵). سنجش نگرش جامعه میزبان به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی توسعه گردشگری (مورد مطالعاتی: روستاهای بخش لاریجان شهرستان آمل)، آمایش جغرافیایی فضا، ۶ (۲۱)، ۴۵-۶۰.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- صیادی تورانلو، حسین، زنجیرچی، سید محمود و آیت الله، آرزو سادات (۱۳۹۷). پرکاربردترین آزمون‌های آماری، انتشارات دانشگاه یزد.
- عظیمی، شراره، و پرتوی، پروین (۱۳۹۹). پدیدارشناسی تجربه زیسته ساکنان بافت تاریخی شهر یزد در مواجهه با گردشگری. *نامه معماری و شهرسازی*، ۱۳ (۲۹)، ۵-۳۲. doi:10.30480/aup.2020.2299.1454
- قنبری، ابوالفضل، درخشان، الهام، صالحی، سید موسی، و احمدی نصرآبادسغلی، اله داد (۱۳۹۶). بررسی اثرات گردشگری شهری بر کیفیت زندگی شهروندان (مطالعه موردی: شهر یاسوج)، گردشگری و توسعه، ۱۰، ۲۳-۴۴. doi:10.22034/jtd.2020.110397
- مهدوی حاجیلویی، مسعود، قدیری معصوم، مجتبی، و قهرمانی، نسرین (۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان، روستا و توسعه، ۲، ۳۹-۶۳.
- Almeida, A., & Machado, L. P. (2021). Rural development and rural tourism: the impact of infrastructure investments. *Peripheral territories, tourism, and regional development*, 1-16. doi:10.5772/intechopen.95610
- Ferreira, F. A., Castro, C., & Gomes, A. S. (2021). Positive and negative social-cultural, economic and environmental impacts of tourism on residents. In *Advances in Tourism, Technology and Systems: Selected Papers from ICOTTS20, Volume 1* (pp. 288-298). doi.org/10.1007/978-981-33-4256-9_26
- Gao, J., & Wu, B. (2017). Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China. *Tourism management*, 63, 223-233. doi.org/10.1016/j.tourman.2017.04.003
- Guan, H., & Huang, T. (2023). Rural tourism experience research: a bibliometric visualization review (1996-2021). *Tourism review*, 78(3), 761-777. doi.org/10.1108/TR-03-2022-0147
- Li, C., Xu, D., Law, R., & Liu, X. (2024). Cultural similarity and guest-host interaction for virtual tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 58, 11-15. doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.11.007

- Lin, X., & Lai, Q. (2025). How does rural tourism affect farmers' subjective well-being? The mediating role of farmers' livelihoods. *Acta Psychologica*, 261, 105807. doi:org/10.1016/j.actpsy.2025.105807
- Liu, Y. L., Chiang, J. T., & Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-12. doi:org/10.1057/s41599-023-01610-4
- Lorio, M & Corsale, A. (2010); rural tourism and livelihood strategies in Romania, *Journal of Rural Studies* 26: 152–162. doi:org/10.1016/j.jrurstud.2009.10.006
- Lu, F., Wang, B., Bi, J., & Guo, W. (2024). Study on the influence of host–guest interaction on tourists' pro-environment behavior: Evidence from Taishan National Forest Park in China. *Forests*, 15(5), 813. doi:org/10.3390/f15050813
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2011). Developing a community support model for tourism. *Annals of tourism research*, 38(3), 964-988. doi:org/10.1016/j.annals.2011.01.017
- Reeder, R. J., & Brown, D. M. (2005) Recreation, tourism, and rural wellbeing (United States Department of Agriculture Economic Research Report Number 7). Retrieved July 1, 2007 from. <http://www.ers.usda.gov/publications/err7/>.
- Scheyvens, R., & Biddulph, R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20(4), 589-609. doi:org/10.1080/14616688.2017.1381985
- Senyao, S., & Ha, S. (2022). How social media influences resident participation in rural tourism development: a case study of Tunda in Tibet. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 20(3), 386-405. doi:org/10.1080/14766825.2020.1849244
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism Management*, 23(3), 233-244. doi:org/10.1016/S0261-5177(01)00078-4
- Shi, F., Han, X., & Samaniego-Chávez, C. E. (2025). Residents' perceived benefits of host-guest interaction: Scale development and validation. *Journal of Travel Research*, 64(4), 950-965. 4. doi:org/10.1177/00472875231224238
- Su, M. M., Wall, G., Wang, Y., & Jin, M. (2019). Livelihood sustainability in a rural tourism destination-Hetu Town, Anhui Province, China. *Tourism Management*, 71, 272-281. doi:org/10.1016/j.tourman.2018.10.019
- Sun, J., Zhou, M., & Wang, S. (2025). Localized practices of rural tourism makers from a resilience perspective: A comparative study in China. *Journal of Rural Studies*, 119, 103722. doi:org/10.1016/j.jrurstud.2025.103722
- Telfer, D. J., & Sharpley, R. (2015). *Tourism and development in the developing world*. Routledge. doi:org/10.4324/9781315686196
- Vo, N. Q. T., Dang, H. T. T., Nguyen, N. T. T., & Tran, P. K. T. (2025). A serial mediation model for destination choice intention of hospitality and tourism students in an experiential learning context. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 8(4), 1436-1457. doi:org/10.1108/JHTI-06-2024-0573
- Wang, X. (2010). The research on the evaluation index system of livable rural areas in China—by the case of rural areas in Henan Province. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 1, 456-461. doi:org/10.1016/j.aaspro.2010.09.057
- Wang, X., Yao, J., Zhang, C., & Yan, X. (2023). Research on Immersive Experience of Rural Tourism Marketing in the Internet Era. *Journal of Social Science Humanities and Literature*, 6(5), 124-127. doi:org/10.53469/jsshl.2023.06(05).18
- Wang, Y., Huang, Z., & Fan, A. (2025). Tourism and new rurality: gentrified space versus co-created place. *Annals of Tourism Research*, 113, 103979. doi:org/10.1016/j.annals.2025.103979